

הספריה לדמוקרטיה

המדיניות הציבורית בישראל

עורכים:

דוד נחמיאס

גילה מנחם



המכון הישראלי לדמוקרטיה

מבוא

ההשראה לכתיבת הספר מדיניות ציבורית בישראל, התעוררה במהלך סדרת ועידות וסדנאות, בחסות התכנית ללימודי המשך במדיניות ציבורית, שנערכה באוניברסיטת תל-אביב ובמכון הישראלי לדמוקרטיה.

מרבית המשתתפים בוועידות אלה, מישראל ומחו"ל, שותפים לדעה שהמדיניות הציבורית בישראל נמצאת על פרשת דרכים. כל תחום של המדיניות עלה בזמן מן הזמנים על סדר היום הפוליטי. בתחומים רבים, במיוחד אלה שבאופן מסורתי היוו את אבני היסוד של מדינת הסעד – חינוך, בריאות, שיכון, ביטוח סוציאלי, תעסוקה וזכויות האזרח – נעשו שינויים מפליגים או שהומלץ על כאלו. למעשה, תפקידי המדינה עצמה והיקפם, במונחי הגבולות ההיסטוריים של 'ציבורי' ו'פרטי' ומבנה השלטון, משתנים גם הם.

ספר זה בוחן את ההתפתחויות המרכזיות ואף את המצב הנוכחי במדיניות הציבורית בישראל. הספר מחולק לשלושה חלקים עיקריים: החלק הראשון מנתח את ההקשר המוסדי-פוליטי שבתוכו מתהווה המדיניות הציבורית ובו היא מיושמת ומוערכת. הדגש בארבעת המאמרים שבחלק זה הוא על חשיבותם של המוסדות, על ההבדלים ביניהם בתהליכי קביעת המדיניות והתוצאות הנובעות מכך. הנה כי כן, ההסדרים המוסדיים של מבנה השלטון, רשתות המדיניות, השתתפות האזרחים וקבוצות חשיבה השתנו במשך הזמן והשפיעו על כיוון המדיניות, הן ברמה הלאומית והן ברמה המקומית.

ארבעת המאמרים שבחלק השני מתמקדים בשיתוף המוסדי בכוח השלטון. השירות הציבורי גדל בהיקפו, במקצועיותו ובעצמתו ונעשה גורם מרכזי במדיניות. הניסיונות לערוך בו רפורמות כדי שיהיה אחראי ואפקטיבי יותר, נכשלו. כפי שמציינים המחברים, הדבר קרה בראש ובראשונה עקב ההתנגדות החריפה לשינויים במבנה המוסדי. אמנם השלטון המקומי תלוי מאוד בממשלה המרכזית, אך בכל זאת, השינויים המוסדיים שהתרחשו לאחרונה, כגון בחירה ישירה של ראשי הרשויות המקומיות והביזור דה-פקטו, שינו את כיוון המדיניות המקומית. בית המשפט העליון נעשה פעיל יותר בקביעת מדיניות, בפרט כתוצאה מן "המהפכה החוקתית". מהפכה זו, הבאה לידי ביטוי בין השאר במדיניות הפעולה החיובית, מחזקת את מיסוד השינויים במדיניות. מבקר המדינה הפך להיות גורם משמעותי יותר במדיניות, ואת התוצאות הפוליטיות הנובעות מכך בוחנים מנקודת ראות של אחריות.

החלק השלישי כולל ניתוח ביקורתי של קווי המדיניות. הנושאים המרכזיים בהם הוא עוסק הם: כלכלה, חינוך, בריאות, שיכון, רווחה חברתית ותחבורה. המאמרים נכתבו לאור המסגרות הרעיוניות שפותחו בחלק הראשון, והם כוללים דילמות מדיניות והמלצות.